

37

Σὺν Θεῷ.
DISSERTATIONIS HISTORICÆ,
DE
TEMPLO
ET
PAROECIA S:TI JACOBI,

PARS POSTERIOR;
CUS PARTICUL. I:MAM, * {Quint. mod.)
SUFRAG. AMPLISS. FACULT. PHILOSOPH.
IN REGIA ACAD. UPSALIENSI,

PRÆSIDE
MAG. CAROLO FRED.
GEORGII,

HIST. PROFESS. REG. ET ORDIN.
FAC. PHIL. H. T. DECANO,
PRO SUMMIS IN PHILOSOPHIA HONORIBUS,
AD PUBLICUM EXAMEN MODESTE DEFERT,

FREDERICUS L. WITTING
STOCKHOLMIENSIS.

IN AUD. CAROL. MAJ. DIE XIII JUNII,
ANNI MDCCCLXVII.
HORIS ANTE MERIDIEM SOLITIS.

UPSALIÆ
APUD JOH. EDMAN, REG. ACAD. TYPOGRAPH.

HERR CANDIDAT.

Var vålkommen, vårde vån!

At med skål den heder söka,
Och det sällskap vårdigt öka,
Som af Lårdom kåns igen.

Jag med lika fägnad ser
Edert väl, som egen lycka;
Skulle jag ej derom tycka,
Som Er unnar ånnu mer?

Och när i den helga skrud
J med *Levi* slägte tråder,
Och dermed Föråldrar gläder,
Som Er offrat opp åt Gud;
Önskas Er af redligt bröft
Nåd, at detta Åmbet pryda,
Samt med ord och gärning tyda
Hvad Er biuder HERRans röst!

Stockholm d. 8 Jun.

1767.

E. R.

CAP. IV.

DE SACELLO, TEMPLO S:TI JACOBI ANNEXO.

§. I.

De Veteri S:ti Georgii Sacello.

In priori Dissertatione enodavimus, quantum per
monumenta historica, & per modum Disserta-
tionis licuit, Templi S:ti Jacobi & præterita fata
& præsentem statum; congruum igitur reputamus,
ut ei adponamus partem hanc alteram, quæ eodem
modo exponet Sacellum illud, quod huic templo &
antiquitus fuit & in præsenti annexum est. Siquidem
vero præsens Sacellum non idem est ac vetus,
primum de veteri illo agere conveniens fuerit. Vo-
cabatur illud S:ti Georgii (a), *Orjens, Oerjans, Yrjans*
A &

(a) *Unde Patronus hujus Sacelli, Eques S:tus Georgius originem duxerit, ubinam vixerit & quæ facinora patraverit, ob quæ tam multis in locis celebris evasit & cultus fuit, hujus loci non est memorare: sufficiat in testimonium ejus rei, quod etiam in nostra Svecia antiquitus notus & cultus fuerit, inspicere pöemuta, quæ in Regio Antiqu. Ar-*

& Jérans Sacellum, & prouti plures Historici te-
stantur, exstructum est a Rege Magno Ladulås,
una cum Xenodochio quodam pro leprosis, circiter
anno 1288, loco illo, qui cæmeterium montis
Brunconis dicitur, & quo S:t Johannis Templum
hodie conspicitur. Unde simul patet id sine dubio
eum in finem conditum fuisse, ut illi, qui in Xe-
nodochio erant, ibi sua sacra peragerent (b). De
modo constructionis nihil constat, sed ex variis mo-
numentis apertum est, quod primitus & illud, & res
ejus in bono fuerint statu. Post plurimum vero anno-
rum decursum, ita cœpit non modo templum sed &
Xenodochium vitium facere, ut nisi circa initium
seculi decimi quinti, tum ipsa Regia Majestas, tum
alii hœmines, ad adjuvandum prompti, curam eorum
suscepissent, penitus fuisse collapsa. Anno namque
1448, dignabatur Summus Magistratus omni cura
in id incumbere, ut & Xenodochium & Sacellum
restaurarentur (c); cui operi perficiundo, cum opu-
lentiores non modo pecunias, sed & villas vel in-
tegras, vel dimidias earum partes, tum in ipsa ur-
be, tum ruri sitas, contribuerent offerrentque (d),
per-

obivo asservantur Mæta, & typis edita superiori anno
ab admodum Rev. atque Praclariss. D. Mag. Erico Ruda, ad
Xenodochium Reginæ a Sacris, in Historiska berättelse om S:t
Jérans Hospital och det nu warande Drottningehuset. p. 7. & 8.

(b) Ruda l. c. p. 4.

(c) Conf. Ruda l. c. p. 9.

(d) Vid. Ampl. Viri Joneæ Bångii Diff. de Monte
Brunconis part. poster. p. 58. & sequ. Ruda l. c.

permoti indulgentiis papalibus, quas Episcopi illis
impertiebant, factum est hinc, ut redditus Xeno-
dochii insigniter autem sint, ita ut ex illis etiam i-
psum Sacellum sine dubio refici & deinceps susten-
tari potuerit. Huc usque vero non fuit hoc Sa-
cellum Templo S:ti Jacobi annexum. Siquidem
vero postea cœmeterium S:ti Jacobi, quoad maxi-
mam partem, horto Regio adjiciebatur, ita ut re-
sidua pars nequaquam sufficeret ad mortuorum se-
pulturam, factum est, ut Rex Carolus Canuti an-
no 1454. (e) partem quandam fundi, qui hujus Sa-
celli erat, concederet atque adjungeret Templo S:ti
Jacobi, quo scilicet satis spatii humationibus esset,
atque per hunc modum incipiebat S:ti Georgii Sa-
cellum aliqua ratione anne*cti* Templo S:ti Jacobi,
ejusque sumtibus qua partem sustentari. Plenaria
vero adjectio facta est circa tempora R. Gustavi
I:mi, qui ordinabat & constituebat anno 1533, (f)
ut omnia Xenodochia, quæ tum temporis Holmiæ
essent, conjungerentur, & qua redditus & qua man-
siones. Quidquid itaque ad singula pertinebat, pri-
mo collatum est in domum Spiritus Sancti (Sv.
Helge Andsbuset), sitam in insula illa, quæ iti-
dem a Spiritu Sancto suum habebat nomen, & in
qua Regium Stabulum jam exstructum conspicitur;
dein vero, aliquo intercedente tempore ad *Danvi-*
kense Xenodochium, eodem Rege ita jubente. Quæ
facto, concessa est Templo S:ti Jacobi potestas ar-

A 2

bitri-

(e) *Bång.* l. c. p. 72.(f) *Ruda* l. c. p. 12.

bitriumque Sacellum S:ti Georgii, & ejus fundum regundi, qui communiter *cæmeterium montis Brunconis* appellabantur (g). Igitur, cum ante id tempus hoc in Sacello pro defunctis in Xenodochio, administrarentur missæ, cumque Xenodochio adscripti sua, pro illius ævi more, hic peragerent sacra, scena ejus ita est mutata, ut postea aliis non inservierit usibus, quam funeribus in loculo deponendis, cantionibusque & concionibus funebris habendis, dum illa iterum educerentur.

§. II.

*Sacellum hoc denuo ædificatur A:o 1636.
ejusque nomen mutatur.*

Ab hoc tempore permanxit Sacellum nostrum in statu nuper memorato per integrum fere seculum, ita quidem, ut toto isto temporis intervallo vix quidquam, saltem nihil quod notari meretur, ad illius reparationem sit effectum; quod vel inde elucescit, quod, summus dum urbis Gubernator Claudius Flemming, cuius summa erat cura, ut omnia tenderent ad urbis ornamentum ac decus, ecclesiarumque ac templorum privatam utilitatem, dum ille, inquam, hocce Sacellum A:o 1635. visitaret, deprehenderet illud pene collapsum, & ad usum ordinarium prorsus inutile. Hinc renovatum jam est Sacellum nostrum cura tanti Viri. In mandatis

(g) Vid. Magni Pontini Berättelse om St. Johannis Capell, Kyrkogård och närboende Församling M:tct.

datis enim statim dedit Johanni Erici Furubohm,
 tum temporis Antistiti Templi S:ti Jacobi & arcis
 Ratiocinatori, postmodum Senatori urbis, ut sumti-
 bus Ecclesiæ S:ti Jacobi, primum cingeret cœme-
 terium hujus Sacelli sepimento quodam, & mox no-
 num exstrueret Sacellum ligneum, in quo non
 tantum decenter & commode haberi possent concio-
 nes funebres, dum exsequiæ celebrarentur, sed et-
 jam sacra peragi a Pastoribus cohortium militarium,
 siquidem paulo majore numero ad urbem adventa-
 rent. Nec mora; sequenti namque anno, laudatus
 Johannes Furubohm, sumtibus non tantum Tem-
 pli S:ti Jacobi, sed &, magna ex parte propri-
 is, exstruxit novum hoc Sacellum ligneum, quod
 quidem ab initio dicebatur *novum templum* & cœ-
 meterium ejus *novum cæmeterium* (Sv. nya kyrkan
 och kyrkogården); mox autem, mutato nomine,
 S:ti Johannis Sacellum est adpellatum. Johannes
 namque ille Furubohm, qui præcipuus conditor &
 veluti stator hujus templi fuerat, quique multos
 ex suo etiam sumtus in illud impenderat, cum ex-
 strueretur, jocabundus illud Sacellum S:ti Johan-
 nis, suo de nomine, appellitaverat, & hoc quoque
 nomen in memoriam Viri communiter receptum,
 hodienum retinetur. Vetus igitur S:ti Georgii Sacel-
 lum a Johanne Erici renovatum, in S:ti Johannis
 Templum seu Sacellum permutatum est.

§. III.

De fatis Sacelli hujus usque ad annum 1675.

Postquam hocce modo Sacellum S:ti Johan-
 nis

nis satis idoneum factum esset ad fines intentos
obtinendos, & S:ti Jacobi Templum per constitu-
tionem Reginæ Christinæ, A:o 1643. d. 26 Novbr.
confirmationem obtinuerat iuris sui antiqui in S:ti Jo-
hannis Sacellum, cœperunt ordinarii Templi sacer-
dotes, consveta sua munera circa funera, eorum
in gratiam, qui membra erant S:ti Jacobi, in Sa-
cello hoc S:ti Johannis obire. Præter conciones
vero funebres solas, & ceremonias in ducendis fu-
neribus observari solitas, aliæ nullæ ibi habebantur.
Namque præterquam quod hæc pars ecclesiæ S:ti
Jacobi nondum adeo frequens esset, ut opus ha-
beret peculiari sibiique proprio aliquo templo, de
aliis negotiis, quæ ad rem divinam faciundam per-
tinent, hic peragendis, nihil omnino in constitutio-
ne Reginæ Christinæ erat sancitum. Hac admini-
stratione contenti etjam erant cives, qui circum
hoc facellum habitabant, per triginta ferme annos,
usque dum Comminister quidam S:ti Jacobi, An-
dreas Israëlis Nortman inciperet alia omnia illis per-
suadere. Etenim hic sui pertæsus muneris, quod
eum digniore aliquo permutare anhelabat, cum il-
lis, qui hunc urbis tractum ad Sacellum S:ti Jo-
hannis incolebant, id egit, ut sejungere se ab ec-
clesia S:ti Jacobi vellent & separaram constituere pa-
ceiam, cui ille Pastor præponeretur, effecitque tandem
quotidiana cum illis consuetudine ac assiduis solici-
tationibus, ut hi, probato isto consilio, anno 1666.
a Rege submisso peterent, sibi ut liceret ordinaria
sua sacra in Sacello S:ti Johannis procurare, & pro-
prium

prium pastorem sibi constituere. Precibus eorum
 permotus Rex eodem hoc anno d. 15 Septemb.
 urbis Gubernatori injunxit, ut inquireret, quo
 maxime fundamento niteretur isthac petitio, di-
 spiceretque, an Templum S:ti Jacobi integrum pos-
 set persistere post hanc separationem, qua de re Re-
 gem postmodum certiore faceret. Verum enim
 vero, cum non esset, qui tantopere decisionem
 causæ ulterijs urgeret, factum est, ut totum nego-
 tium hoc quidem tempore in nihilum abiret, &
 quilibet speraret fore, ut cum morte Nortmanni,
 quæ A:o 1669. d. 12 Octob. contigit, omne peni-
 tus exstingveretur dissidium. Sed erat Nortman-
 no gener, Olaus Rundelius, hujus conscius consi-
 lii, vir præterea satis callidus atque audax. Hic
 offensus, quod A:o 1671. socii in locum succede-
 re ei non licuisset, rem istam veterem, cuius fere
 evanuerat memoria, maximo cum animi ardore ad-
 gressus est denuo, eamque variis artibus & multis
 promissionibus eo tandem perduxit, ut cives in-
 septentrionali parte Ecclesiarum S:ti Jacobi & S:tæ
 Claræ, circa initium hujus ejusdem anni supplices
 Regem adirent peterentque, ut sibi liceret separa-
 tam constituere ecclesiam, quæ in Sacello S:ti Johan-
 nis sua perageret sacra, & cui præficeretur nomi-
 natus ille Rundelius; & ut eo facilius propositum
 suum obtinerent, multas & varias hujus suæ peti-
 tionis adferrent rationes, quas brevitatis causa jam
 prætermittimus. Rex Augustissimus, licet omni cu-
 ra in id eniteretur, ut, quocunque posset modo,

pro-

prospiceret saluti civium suorum; cum tamen perspectum non haberet, anne hæc disjunctio detrimenti quid inferret vel utriusque Ecclesiarum S:ti Jacobi scilicet & S:tæ Claræ, vel in primis priori, cui longiori jam temporis spatio adjunctum fuerat Sacellum, idecirco d. 18. Maij ejusdem anni mandatum dedit urbis Gubernatori Axelio Sparre, ut ille, exhibito in consilium Stockholmiensi Consistorio urbico, deliberationem hujus rei suscep^{er}et, illam perquireret ad Regiamque Majitem referret. Convocantur igitur dissidentes in Consistorio d. 18. Jun. proxime in sequenti, ubi amice admonebantur, ut desisterent ab incepto, cui tamen admonitioni tantum absuit ut morem gesserint, ut potius contra libellum composuerint, subscriptum a 105. Ecclesiarum S:ti Jacobi & S:tæ Claræ civibus & membris, in quo plurimis novis adductis rationibus, petitionem suam æquam justamque esse adstruere conabantur. Hunc libellum sequenti die 19. Junii Consistorio exhibuerunt, juxta summopere contententes, ut negotium hocce nulla interjecta mora ad umbilicum duceretur. Illorum ut satisficeret desiderio, Consistorium Stockholmense, quod alias valde optasset, posse aliquo pacto istam rem sufflaminari, præcepit administratoribus Templi S:ti Jacobi, ut quantocius suam hac de re sibi aperirent sententiam, quam ejam hi d. 4. Octob. cum Consistorio communicarunt, hunc in modum, quod separatio Sacelli Johannei, si non exitio, certissime templo S:ti Jacobi maximo futura eslet damno.

Hæc

Hæc ecclesiæ S:ti Jacobi declaratio, in qua simul refutabantur argumenta ac rationes, quibus usi fuerant dissidentes ad robur suæ sententiæ concilandum, ad Regem demissime deferebatur & in spe erant Ecclesiæ membra, fore, ut, quæ a se adlatæ es- sent, rationes Clementissimo examinarentur ac ponderarentur Regis judicio: nihilominus Regio de- creto, d. 3 Novembr. dato, præter omnium ex- spectationem, adjudicabatur Sacello S:ti Johannis jus particularis ecclesiæ, & simul injungebatur urbis Gubernatori definire terminos tractus illius, ab ambitu ecclesiarum S:ti Jacobi & S:tæ Claræ auferendi, intra quos contineretur particularis hæc & nova paroecia S:ti Johannis. Quo facto, statim Rundelius, quibusdam suarum parium stipatus ci- vibus, Upsaliam contendit, & Archiepiscopum per- movit, ut non modo eum publico diplomate Pa- storem ecclesiæ S:ti Johannis constitueret ac pro- nunciaret, sed & per litteras negotium delegaret Præsidi Consistorii Stockholmiensis, Rundelium in- auguraret. Sed cum sic tamen necti adhuc moras videret Rundelius, convertit se ad suum Patronum Gubernatorem Sparre, qui d. 29 Novb. jussit ad- ministratorem templi, non modo tradere Rundelio claves Sacelli, sed & in sequenti die, qui S:to An- dreæ dicatus est, post sacra per Rundelii adjuto- rem Petrum Muur peracta, nomine ecclesiæ pu- blice agnoscere & declarare Rundelium Pastorem ecclesiæ S:ti Johannis. Ita inauguratus est insignis hic Pastor & Doctor. Verum scena non dum ple-

ne peracta erat. Sacerdos quidam militaris nomine Magnus Nortman, Arosia adventaverat Stockholmiam, eo fine, ut pastor fieret novæ ecclesiæ. Qui cum in votis haberet, ut toti ecclesiæ innotesceret & ipse & quæ sibi essent virtutes dotesque ad munia sacerdotii obeunda, adit Rundelium 2:da die Adventus Dominica, & petit, ut sibi liceret sacra eo die peragere. Negabat quidem Rundelius, attamen proposito haud ablistens Nortmannus, suamet ipsius auctoritate, rem divinam orsus est facere, ut sit, per recitationem Confessionis vulgaris. Offensus hac re Rundelius, impudenter cum eo in templo altercari, mensam ad quam adstabat, una cum lucerna, illo verba ad populum facienti eripere & transferre alium in locum, ubi ipse sacra facere cœpit. Et cum Nortmannus nihilosecius continuaret, mensam tandem deferri curat e templo in cœmeterium, ibique hoc die sacra peragebat. Quæ omnia quanto cum totius ecclesiæ scandalio facta sint, nemō fuerit, qui non possit secum reputare. Ex altera parte metuens Nortmanus ne quid sibi mali ab illis inferreretur, qui a caussa Rundelii starent, clam sese subduxit, & paulo post in morbum incidens, diem obiit. Vix hæc omnia innotuerunt Summo Magistratui, cum vetaret, a sacerdotibus in Sacello hocce aliqua fieri Sacra, usque dum Archiepiscopus inquisivisset de caussa novissimi tumultus & suam tulisset de illo sententiam. Simul visum est S. R:æ Maj:ti accuratius perpendere datum, quod persentisceret S:ti Jacobi Templum
ex

ex separatione Sacelli; quapropter prius decretum
 renovari placuit, & litteris ad Gubernatorem ur-
 bis d. 13 Dec. 1671 datis ordinari ac constitui, ut
 S:ti Johannis Sacellum, quod per aliquot hebdo-
 madas separatum a Templo S:ti Jacobi, peculiaris
 fuerat ecclesia, denuo ei adnecteretur: concedeba-
 tur tamen illis, qui circum collem illum, qui
 a Rege habet nomen (S. Kongsbacken) habita-
 bant, sua in illo habere sacra, donec nimirum ipsis
 proprium templum posset ædificari, administrante
 hæc sacra Rundelio, tanquam eorum Pastore.
 Hac potestate, ut per exigua, non contentus Run-
 delius, licet per meram gratiam ei contigisset, ma-
 jorem sibi vindicat & attribuit audacissimus vir.
 Nam non tantum subduxit templo S:ti Jacobi re-
 ditus illos, qui secundum Regiam constitutionem,
 ex Sacello pendi deberent, sed varia quoque no-
 va ordinabat, insciis illis, quorum quam maxi-
 me intererat. Deferebatur igitur res iterum ad
 Regem, qui clementissime confirmabat ea omnia,
 quæ ante decreta hac de re ac constituta fuerant, &
 hoc ipso finitum denum est dissidium illud, quod
 per sat longum temporis spatium duraverat. Bre-
 vi post tempore exstructum suisque numeris abso-
 lutum est Sacellum illud, S:to Olavo dicatum, quod
 Senator urbis Olaus Laurentii propriis sumtibus
 ædificari caravit eorum in gratiam, qui circa
 collem Regium, ut dicitur, habitant. Hi itaque post-
 quam plane desierunt sua sacra ulterius in Sacello
 S:ti Johannis habere, conventum est, ut cives ec-
 cle-

clesiæ S:ti Jacobi parœci, proprius ad Sacellum ad-
habitantes, sua in illo facerent sacra ordinaria, his-
que ut solus præsset, sub inspectione tamen Pastoris,
cum eodem salario quo ad ædem S. Jacobi fruebantur
Sacellani, injunctum est Rundelio, quo abeunte, sacra
alternis procurarent Pastor & Comministri Jacobei
Templi; id quod hodienum usu venit. Mortuo
tandem Rundelio anno 1675. quies & pax, quam
ille tantopere turbaverat, toti tandem par-
œciæ, quæ Templo S:ti Jacobi pa-
ret, est reddita.

§. IV.

TIL HERR AUCTORN.

Min vân om Du förr tyktes dröja,
Din ifver oþ nu fägnad gör.

Ty den belt folklart synes röja
Hur dygd och åra hjertat rör.

Man Dig med Kappa och med Kraga
För några dagar prydas ser.

Nu får Du snart den Kransen taga,
Som man åt visdoms vänner ger.

Fir fort att så förtjenster vinna,
Din lycka blifve med dem lik;

Då skall Du snart en lefnad binna,
Som är på väl oeb nöjen rik.

O. A.

